

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Lausunto

Erityisasiantuntija Ariann Grandell

23.3.2026

VN/12/2026

Click or tap here to
enter text.

HE 21/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle työperäistä hyväksikäyttöä koskevan lainsäädännön muuttamiseksi ja LA 4/2023 vp lakialoite laiksi rikoslain 47 luvun muuttamisesta

Lakivaliokunta

Viite: asiantuntijakuuleminen 24.3.2026 klo 10.00

Työ- ja elinkeinoministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua valiokunnalle esityksestä ja lausuu seuraavaa:

Tausta

Hallituksen esityksessä HE 21/2026 vp ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia, liiketoimintakiellosta annettua lakia, pakkokeinolakia, julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettua lakia, vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettua lakia, julkisista puolustus- ja turvallisuushankinnoista annettua lakia, rikosrekisterilakia, palkkaturvalakia, työvoimapalveluiden järjestämisestä annettua lakia sekä yhdenvertaisuuslakia.

Kiskonnantapaista työsyryntää koskeva rikoslain säännös korvattaisiin uudella kiskontaa työelämässä koskevalla säännöksellä. Uutena rikoksena säädettäisiin rangaistavaksi myös törkeä kiskonta työelämässä, josta tuomittaisiin vähintään neljän kuukauden ja enintään neljän vuoden vankeusrangaistus. Oikeushenkilön rangaistusvastuu ulotettaisiin kiskontaan työelämässä ja törkeään kiskontaan työelämässä.

Aloitteessa LA 4/2023 vp esitetään rikoslakiin lisättäväksi työrikoksia koskevaan 47 lukuun uusi pykälä 3 b, jossa kriminalisoidaan alipalkkaus. Tekoon syyllistyisi työnantaja, joka tahallaan jättäisi noudattamatta työsopimuslain mukaisen yleissitovan työehtosopimuksen sekä työehtosopimuslain mukaisen työehtosopimuksen palkkamääräyksiä.

Sekä esityksessä että aloitteessa tähdätään saman ilmiön, eli työperäisen hyväksikäytön kitkemiseen.

HE 21/2026 vp

Työ- ja elinkeinoministeriö on tällä hallituskaudella koordinoanut työperäisen hyväksikäytön vastaista toimenpideohjelmaa, johon lakihanke on sisältynyt yhtenä toimenpiteenä.

TEM on ollut edustettuna työryhmässä ja pitää esitettyjä muutoksia kannatettavana.

Tällä hetkellä työperäistä hyväksikäyttöä rangaistaan monin eri säännöksin. Tyypillisimmin kyse on ihmiskaupasta, kiskonnantapaisesta työsyrynnästä, työsyrynnästä tai törkeästä kiskonnasta. Tässä esityksessä esitetyt muutokset koskevat niitä tilanteita, joissa hyväksikäyttöä esiintyy, mutta se ei kuitenkaan ole ihmiskauppaa.

Haasteena kiskonnantapaisessa työsyrynnässä on ollut se, että siihen liittyy epäedulliseen asemaan asettaminen syrjintäperusteen perusteella. Tämä on käytännön tilanteissa aiheuttanut ongelmia, kun vastaajan tarkoituksena ei tavallisesti ole syrjintä, vaan saada itselleen taloudellista etua. Tämän johdosta työ- ja elinkeinoministeriö kannattaa esitystä ja lausuu

näkemyksenään, että jatkossa yhä useampi teko, joissa työntekijöitä on hyväksikäytetty, voisi menestyä tuomioistuimissa.

Haasteita on käytännössä aiheutunut myös siitä, että hyväksikäyttöä tapahtuu työsuhteiden lisäksi myös muissa sopimussuhteissa, esimerkiksi sen kautta, että työntekijöitä päätyy heidän tietämättään yrittäjiksi. Tästä huolimatta uudessa kriminalisoinnissa päädyttiin siihen, että se sijoitetaan rikoslain 47 lukuun, eli työrikoslukuun. Tämä tarkoittaa, että myös uusi kriminalisointi koskee vain työsuhteessa tapahtuvaa hyväksikäyttöä. Kuten esityksessä todetaan, harkittiin valmistelun aikana myös sitä, että muu kuin työsuhteessa tapahtuva hyväksikäyttö tulisi uuden kriminalisoinnin soveltamisalaan. Ongelmana kuitenkin oli muun muassa, ettei yrittäjien osalta ole olemassa yleisesti hyväksyttyä vastiketasoa johon verrata toteutuneita ansioita. Olisi mahdollista, että jatkossa muussa kuin työsuhteessa tapahtunutta hyväksikäyttöä voitaisiin nykyistä useammin tutkia yleisten petos- ja kiskontakriminalisointien puitteissa.

Ehdotettavat muutokset voisivat edesauttaa viranomaisten työperäisen hyväksikäytön vastaista toimintaa ja vahvistaisivat työperäisen hyväksikäytön uhrien asemaa ja oikeusturvaa. Toteutuessaan muutoksilla voisi olla myös laajempia myönteisiä vaikutuksia muun muassa työmarkkinoiden toimintaan, koska rangaistavuuden alan selkeytyessä työperäisen hyväksikäytön keinot eivät enää näyt-täytyisi voitontavoittelun kannalta yhtä houkuttelevina. Näin muutokset voisivat vaikuttaa myönteisesti myös laillisesti toimiviin yrityksiin ja työnantajiin sekä harmaata taloutta ehkäisevästi.

Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että esityksessä mainittujen ihmiskaupan uhrin oleskeluluvan (ulkomaalaislain 52 a §) ja laittomasti työskennelleen oleskeluluvan (52 d §) oleskelulupien lisäksi hyväksikäytetyt työntekijät voivat myös hakea työnantajan moitittavan menettelyn takia myönnettävä jatkolupaa ulkomaalaislain 54 b §:n perusteella.

Liitelaista laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016), laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1398/2016) ja palkkaturvalaki (866/1998) kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriön toimialaan. Muutokset edellä mainittuihin lakeihin on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriössä.

LA 4/2023 vp

Aloitteessa esitetään alipalkkauksen kriminalisointia säätämällä rangaistavaksi tilanteet, joissa työnantaja tahallaan jättää noudattamatta yleissitovan tai normaalisitovan työehtosopimuksen määräyksiä työntekijälle maksettavasta palkasta.

Alipalkkauksen yleistä kriminalisointia pohdittaessa on otettava huomioon kriminalisointiperiaatteet. Rikosoikeudellisen ultima ratio – periaatteen mukaan kriminalisointia tulisi käyttää sen perusoikeuksiin puuttuvan luonteen vuoksi vasta viimeisenä mahdollisena vaihtoehtona. Lisäksi tämän periaatteen näkökulmasta on keskeistä pohtia myös sitä, millä keinoilla epäkohtiin pystytään tehokkaimmalla mahdollisella tavalla puuttua. Tämän osalta on arvioitava, ratkaistaanko HE 21/2026 vp esitetyillä kiskontaa työelämässä ja törkeä kiskona työelämässä muutoksilla samaa ongelmaa. Eli jos alipalkkauksen kriminalisoinnilla tähdätään nimenomaan työelämässä esiintyvän vakavan hyväksikäytön torjuntaan, sääntelyillä olisi päällekkäisyyttä.

Jos taas aloitteen ajatuksena on olla vaihtoehtoinen toteutustapa hallituksen esitykselle 21/2026 vp, nostaa TEM esiin, että alipalkkauksen kriminalisointia on selvitetty myös TEM:ssä kolmikantaisessa sääntelytyöryhmässä edellisellä hallituskaudella. Työryhmän arvion mukaan rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen mukaan yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista on säädettävä lailla. Työntekijän palkan määrästä ei ole säädetty laissa, vaan työntekijän palkkaus määräytyy pääsääntöisesti työnantajaa sitovan työehtosopimuksen perusteella. Laillisuusperiaatteen toteutumisen näkökulmasta alipalkkauksen yleinen kriminalisointi ei vaikuttanut mahdolliselta ja asia vaatisi sen, että vähimmäispalkasta säädettäisiin tarkasti lailla.

Lisäksi haasteena on, että sellaiset työtehtävät, joita ei työehtosopimukset koske, eivät tulisi ehdotetun rikossäännöksen piiriin. Vaikka Suomessa työehtosopimusten kattavuus on korkea,

on olemassa aloja, joilla ei ole työehtosopimuksia. Näitä ovat esimerkiksi kodinhoitajien tehtävät, joihin liittyy tunnistettu hyväksikäyttöriski.

Johtopäätökset

Oikeusministeriön selvityksessä (Oikeusministeriön julkaisu 2023:19) ”Vakavaan alipalkkaukseen perustuva työntekijöiden hyväksikäyttö ja siihen reagointi- Rikosoikeudellinen selvitys” on selvitetty vakavaan alipalkkaukseen perustuvaan työntekijöiden hyväksikäyttöön liittyviä rikosoikeudellisia kysymyksiä. Hankkeessa tarkasteltiin erityisesti sitä, kuinka vakavaan alipalkkaukseen on mahdollista reagoida rikoslain säännöksiin ja pitäisikö rikoslakia kehittää, jotta alipalkkaukseen pystyttäisiin puuttumaan nykyistä tehokkaammin.

Selvityksessä tarkasteltiin myös alipalkkauksen kriminalisointia, mutta silloin suhteessa kiskonnantapaiseen työsyryntään. Johtopäätöksenä oli, että lainsäädäntöä olisi tarpeen kehittää pitkällä tähtäimellä niin, että sillä parhaalla tavalla voidaan vastata työperäiseen hyväksikäyttöön. Työ- ja elinkeinoministeriö kuitenkin katsoo, että HE 21/2026 vp mukaiset uudet kriminalisoinnit kiskonta työelämässä ja törkeä kiskonta työelämässä paremmin vastaavat ongelmaan, ottaen huomioon edellä lausunnossa mainitut seikat.